

**DOSARELE DE CADRE ALE NOMENCLATURII COMUNISTE:
PRIM-SECRETARII COMITETELOR REGIONALE/JUDEȚENE
ALE PMR/PCR (1950-1989)***

Andrei Florin Sora**

Abstract: *The 'First Secretaries' of the Regional/County Committees of the Romanian Workers' Party (RWP) and, starting with 1965 of the Romanian Communist Party (RCP) represented the summit of the party hierarchy at local level. Starting with this well delimited group of RWP/RCP members, I aim to discover the constant features present in the personnel dossiers. I consider that it is appropriate to study the types of documents present in these files, of their format and evolution and to see what was the importance of the biographical information in the decision process concerning the selection for a political and/or administrative position. I want to identify if there are common features between the members of the same generation and, more prominently, to what extent the weak points in a dossier matter in distinct historical periods or in specific moments of somebody's career.*

Keywords: communism, communist nomenclatura, the 'First Secretaries' of the Regional/County Committees of the RWP/RCP, personnel dossiers

Accesul în ultimii ani la fondurile de arhivă care conțin informații biografice despre membrii Partidului Muncitoresc Român (PMR)/Partidului Comunist Român (PCR) ne poate da răspunsuri și noi sugestii privind funcționarea regimului comunist, formarea și evoluția elitei sale și mecanismele de accedere sau de pierdere a unui statut privilegiat. Schițarea traseului politic al membrilor nomenclaturii, cât și detalii „mărunte” privind familia lor, momente dificile din carieră sau, dimpotrivă, calități personale și situații care le-au favorizat ascensiunea contribuie la înțelegerea funcționării unei epoci în care controlul vieții publice și private, al trecutului, prezentului și chiar viitorului era generalizat și aproape total. Prim-secretarii Comitetelor regionale/județene ale PMR/PCR au reprezentat vârful ierarhiei de partid la nivel local, iar între 1968 și 1989 s-au aflat și în fruntea administrației publice locale. Această cercetare urmărește stabilirea corespondențelor dintre parcursul profesional al prim-secretarilor

* Această lucrare a beneficiat de sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat din Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/89/1.5/S/62259, proiect strategic „Științe socio-umane și politice aplicative. Program de pregătire postdoctorală și burse postdoctorale de cercetare în domeniul științelor socio-umane și politice” [Applied social, human and political sciences. Postdoctoral training and postdoctoral fellowships in social, human and political sciences].

** Dr., cercetător științific la Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca/cercetător postdoctoral la Universitatea din București.

regionali/județeni și dosarele lor de cadre¹, în special analizarea acelor documente care conțin caracterizări ale colegilor, superiorilor și responsabililor cu controlul și verificarea cadrelor. Cu excepția perioadei de candidatură și poate a primilor ani de membru de partid, subiecții noștri fac parte dintr-un mecanism birocratic, căruia îi cunosc foarte bine regulile, dar la rândul lor trebuie să li se supună sau măcar să ofere aparența apartenenței la modelul ideal al membrului de partid sau chiar al elitei acestuia. Considerăm binevenită analiza punctelor slabe din dosarul de cadre, mai ales cele pe care, în teorie, titularii lor nu le pot influența direct (originea socială, averea și activitatea politică a părinților și rudelor înainte de 23 august 1944). Studiarea relevanței sau nu pentru Partid a informațiilor biografice în procesul de selecție pentru o funcție politică și/sau administrativă este de asemenea importantă. Vom analiza în special acele aspecte care puteau influența cariera viitorilor prim-secretari regionali/județeni. Ne vom referi mai mult la activitatea subiecților noștri în primii ani în calitate de membri ai PMR/PCR și mai puțin la perioada în care au exercitat cea mai înaltă funcție politică la nivel regional/județean. Titularii dosarelor cercetate încearcă să îndeplinească regulile verificărilor succesive, elaborând în același timp un *ideal tip* despre sine care să îndeplinească condițiile cerute în acel moment, astfel încât să se integreze și să promoveze în Partid.

Ținând cont de obiectivele propuse în acest studiu, nu am cercetat, acolo unde este cazul, un alt tip de dosare personale privind subiecții noștri și anume dosarele de urmărire informativă, din Arhiva Consiliului Național pentru Studiarea Arhivelor Securității. În acest punct al cercetării, analiza noastră are în vedere doar dosarele personale care se găsesc la Arhivele Naționale ale României, fondul Comitetul Central (CC) al PCR - Secția Cadre, fără însă a omite existența fondului CC al PCR - Secția Organizatorică (Dosare anexă)². Aproximativ 1% din totalul dosarelor din fondul CC al PCR - Secția Cadre (vol. 1-3, inv. 2798)³ aparțin prim-secretarilor Comitetelor regionale/județene ale PMR/PCR. O bună parte a documentelor care compun aceste dosare de cadre sunt create în timpul funcționării Comisiei centrale de verificare a membrilor de partid din 1948-1950 sau aparțin

¹ În legătură cu acest subiect vezi: Marius Oprea (coord.), *Securității Partidului: Serviciul de Cadre al P.C.R. ca poliție politică. Studiu de caz: arhiva Comitetului Municipal de Partid Brașov*, (infra: Marius Oprea (coord.), *Securității Partidului*), Iași, Polirom, 2002; Andrei Muraru, *Instrucțiunile Secției de Cadre. Un studiu de caz pe Arhiva Comitetului Județean de Partid Iași*, „Anuarul Institutului de Istorie «A. D. Xenopol» Iași, vol. 42, 2005, p. 483-496; volumul de documente și studiul introductiv al Alinei Tudor-Pavelescu (ed.), *Politica de cadre a Partidului Muncitoresc Român, 1948-1955*, (infra: Alina Tudor-Pavelescu (ed.), *Politica de cadre ...*), Arhivele Naționale ale României, București, 2006.

² Privind constituirea fondului CC al PCR – Secția Organizatorică (Dosare Anexe), inv. 3131, vezi „Prefața” fondului (p. 3-7); accesare în data de 20 septembrie 2012 a adresei: <http://www.arhivelenationale.ro/images/custom/image/serban/Inventar-Anexe-Organizatorica.pdf>

³ Accesul la inventar și la dosarele de cadre se realizează cu aprobarea prealabilă (anuală) a conducerii Arhivelor Naționale ale României.

Sectorului de verificare a cadrelor⁴ (din 1955 Secția Cadre) și sectoarelor Evidenței Cadrelor ale secțiilor CC și ale comitetelor regionale de partid⁵. Promovarea sau transferarea într-o altă funcție provoca reluarea procesului de verificare⁶.

Cucerirea puterii de către comuniști și preluarea modelului de organizare sovietică au condus la subordonarea totală a administrației locale față de organizațiile centrale și locale ale PMR și la controlul acestuia asupra întregii societăți. Înregimentarea unui număr mare de persoane în mișcarea comunistă, creșterea prerogativelor și ariilor de influență ale conducerii de partid, neîncrederea în funcționarii vechiului regim constituiau motive pentru demararea procesului de restructurare a aparatului de partid și de stat. Într-o primă etapă, între 1948 și 1950 au avut loc verificarea tuturor membrilor de partid și înăsprirea sistemului de selecție. În cadrul Plenarei CC din 23-24 ianuarie 1950 s-au aprobat hotărâri luate anterior în cadrul Secretariatului CC al PMR privind reorganizarea PMR⁷ după modelul Partidului Comunist (bolșevic) al URSS⁸. S-au produs schimbări la nivelul secțiilor care formau aparatul CC și al secțiilor Comitetelor de partid (de „județ, plasă, sector sau raion orășenesc”)⁹. În același an 1950, reforma administrativ-teritorială a angrenat și reorganizarea în teritoriu a PMR, iar organizațiile de bază au fost adaptate noilor structuri administrative. Conducerea locală a PMR era asigurată de Comitetul regional și organul său executiv, Biroul. Prim-secretarul Comitetului regional de partid era corespondentul la nivel local al secretarului general al PMR. Acest agent politic era responsabil cu coordonarea tuturor domeniilor de activitate a Partidului, a aparatului de stat, a Sfaturilor Populare și avea drept de control asupra activității Ministerului Afacerilor Interne din regiune, inclusiv, începând cu 1954, asupra

⁴ Crearea unor secții în cadrul CC al PMR a fost decisă cu ocazia Plenarei a V-a din 23-24 ianuarie 1950. Vezi Stenograma ședinței Plenarei CC al PMR, 23-24 ianuarie 1950, în *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, (infra: *Stenogramele ...*) vol. III, 1950-1951, Arhivele Naționale ale României, București, 2004, p. 66-72.

⁵ În cadrul secțiilor CC al PMR și la comitetele regionale au funcționat până în septembrie 1957 sectoare de verificare a cadrelor, care după această dată au fost incluse la secțiile organizatorice ale CC și ale comitetelor regionale ale PMR.

⁶ În 1957 a fost luată decizia ca „dosarul personal să fie întocmit o singură dată, după promovarea într-o funcție din nomenclatura unui organ de partid, după care dosarul personal să fie utilizat ori de câte ori activistul era transferat într-o altă funcție și completat cu documente de pe parcursul vieții sale”, Nicoleta Ionescu-Gură, *Nomenclatura Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, București, Humanitas, 2006, p. 77.

⁷ În cadrul acestor schimbări s-au pus bazele și în România a nomenclaturii comuniste: „listă de funcții de răspundere, alese sau numite, în partid și stat, care este aprobată de organele de conducere centrale și locale ale partidului”. *Ibidem*, p. 66.

⁸ *Ibidem*, p. 13-14.

⁹ *Sarcinile partidului în domeniul muncii organizatorice*, în *Stenogramele ...*, vol. III, p. 56-79.

Securității¹⁰. La nivel legislativ, dar și al managementului uman, după 1952 în funcțiile de conducere se observă un mai mare control al conducerii centrale (prin ierarhia de partid, fie indirect prin guvern) asupra administrației locale. În teorie, în întreaga perioadă 1950-1989, prim-secretarul regional/județean era ales prin vot secret în cadrul conferințelor de partid (regionale/județene). În practică însă, numirea, destituirea sau prelungirea mandatului unui prim-secretar regional/județean erau decise de conducerea centrală a Partidului, prim-secretarul/secretarul general al CC având ultimul cuvânt. Una dintre diferențele perioadei 1950-1968 față de anii '70-'80 a fost aceea că în prima parte, alegerea și menținerea în funcție a prim-secretarilor regionali au fost influențate mai mult de factorul local, iar permutările de la o regiune la alta sunt rare, spre deosebire de principiul rotației cadrelor, promovat de Nicolae Ceaușescu.

Cele trei paliere ale administrației locale din perioada 1950-1968 au cunoscut schimbări substanțiale: în 1952 numărul regiunilor a fost redus de la 28 la 18, iar în 1956 a scăzut la 16. În februarie 1968, în locul celor 16 prim-secretari ai Comitetelor regionale ale PCR și al celor 16 președinți ai Comitetelor Executive regionale au fost numiți 39 de prim-secretari județeni, aceștia cumulând și funcția de președinte de Sfat Popular (din decembrie 1968, Consiliu Popular). Această schimbare nu a provocat imediat o reînnoire masivă a conducătorilor locali. Prin desființarea regiunilor, aria geografică de responsabilitate a noilor prim-secretari județeni a scăzut. Prin cumularea celor două funcții, puterea lor la nivel local a crescut, însă pe de altă parte, s-a accentuat și controlul centrului. În anii regimului Ceaușescu se observă tendința ca prim-secretarii județeni să fie cooptați ca membri plini sau supleanți în CC, în Comitetul Politic (Executiv) sau în Colegiul Central al PCR, ceea ce a însemnat o comunicare mai strânsă între Centru și Periferie și între prim-secretari și secretarul general.

Sectorul (ulterior Secția) de verificare a cadrelor al CC al PMR era organismul care se ocupa de „verificarea trecutului politic” și „cunoașterea și selecționarea cadrelor care intră în nomenclatura sa”¹¹. Marius Oprea realizează o comparație interesantă între Securitate și Secția Cadre a CC al PMR, accentuând faptul că „partidul, pentru a-și controla ‘purtarea’, și-a dezvoltat propria Securitate”, iar „cadriștii” pot fi considerați „adevărați securiști ai partidului”¹². O bună parte dintre subiecții noștri au exercitat funcții de control și conducere în organismele de partid care verificau candidații și membrii PMR/PCR și erau buni

¹⁰ Hotărârea nr. 774 din 15 iunie 1954 a Biroului Politic al CC al PMR. Pentru mai multe informații vezi: Marius Oprea, *Partidul și Securitatea*, în Marius Oprea (coord.), *Securiștii Partidului*, p. 28-29.

¹¹ Vezi *Regulamentul de funcționare al Sectorului de Verificare a cadrelor CC al PMR* (1950), în Alina Tudor-Pavelescu, *Politica de cadre ...*, p. 164-166; *Regulamentul de organizare și funcționare a Secției Cadre a CC al PMR* (20 iulie 1955), în N. Ionescu-Gură, *op. cit.*, p. 344-345.

¹² Marius Oprea, *Partidul și Securitatea*, p. 30.

cunoscători ai acestor mecanisme. Mai mult, unii dintre ei s-au aflat la conducerea Secției Organizații și Cadre (Ion Cârcei), a Secției Cadre (Pavel Daju, Petre Dănică, Constantin Dăscălescu, Gheorghe Tănase etc.) sau în fruntea Comisiei Controlului de Partid, din 1965 Colegiul Central de Partid (Dumitru Coliu, Mihai Dalea, Miu Dobrescu, Nicolae Constantin). De obicei, titularii dosarelor cercetate au fost numiți șefi ai organismelor menționate mai sus după exercitarea funcției de prim-secretar al Comitetului regional/județean sau între două „mandate” de prim-secretar. Într-un singur caz, un fost șef al Sectorului Cadre al CC al PMR, între 1959-1965, Cornel Onescu, a fost numit ulterior prim-secretar județean (în Teleorman, între 1973 și 1978).

În contextul introducerii în 1950 a unor noi criterii pentru a aparține „familiei” PMR¹³, Alina Tudor-Pavelescu constată faptul că „opțiunea în favoarea unui standard sever de ‘curățire a rândurilor partidului’, pe criterii prioritar ideologice și de clasă, cu reducerea intenționată a procentului de membri de partid proveniți din categoria funcționarilor, a intelectualilor, dar și – fenomen interesant, în cazul PMR – a țăranilor mijlocași apropie, o dată în plus, strategia comuniștilor români de aceea a partidelor comuniste cehoslovac și est-german ... și îi distanțează de alegerea făcută de partidele comuniste polonez și maghiar.”¹⁴ Autoarea citată, cât și alți cercetători oferă ca explicație pentru această alegere lupta pentru putere dintre gruparea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și respectiv gruparea Pauker-Luca-Georgescu și încercarea lui Dej de a-și asigura un corp de cadre loial și apropiat profilului său (român și muncitor)¹⁵. Inițial, Moscova s-a implicat direct în acțiunea de verificare a membrilor și nomenclaturii PMR¹⁶, acest proces vizibil și în celelalte țări est-europene fiind cauzat de defecțiunea iugoslavă. În ceea ce privește strategia de recrutare de noi membri și politica de cadre, perioada ce corespunde preluării puterii de către comuniști se caracterizează printr-o deschidere generală și fără un control riguros al trecutului politic al candidatului. Această fază a fost urmată de o etapă în care „membrii de partid sunt recrutați după o grilă ale cărei valori esențiale sunt originea sănătoasă muncitorească și fidelitatea ideologică”¹⁷, cu consecințe directe și asupra acelor care aveau deja carnetul de membru.

Dacă din punct de vedere cantitativ cea mai mare parte a documentelor sunt anterioare anului 1965, totuși am identificat puține dosare personale aparținând acelor care au deținut funcția de prim-secretar regional doar în perioada 1950-1965. Astfel, în puține cazuri s-a păstrat dosarul personal al prim-secretarilor

¹³ *Proiect de hotărâre a Plenarei CC al PMR din 15-17 mai 1950 cu privire la rezultatele verificării membrilor de partid și ale recrutării de candidați de partid*, în Alina Tudor-Pavelescu, *Politica de cadre ...*, p. 142-144.

¹⁴ Alina Tudor-Pavelescu, *Studiu introductiv, ibidem*, p. VIII-IX.

¹⁵ *Ibidem*, p. IX.

¹⁶ *Ibidem*, p. IV.

¹⁷ *Ibidem*, p. VI.

regionali care nu au mai făcut parte după 1968 din nomenclatura comunistă. Pe de altă parte, în dosarele de cadre studiate nu există foarte multe referințe la activitatea prim-secretarilor regionali/județeni. Printre piesele la dosar care sunt contemporane deținerii funcției de prim-secretar menționăm: referatul de verificare întocmit de Secția Cadre (care conține de regulă o notă biografică, a subiectului și a soției sale)¹⁸, aprecieri asupra activității în această funcție (redactate în vederea candidaturii „în organele centrale ale partidului”), scrisori anonime sau nu prin care erau criticate activitatea lor administrativă și politică etc.

Fără a neglija aspectele generale ale dosarelor de cadre, ne propunem să studiem documentele care se referă la construirea de către membrii de partid a unei biografii care să nu le blocheze accesul și să nu le frâneze ascensiunea în PMR/PCR. Ne referim în special la originea socială a acestora. Dosarele de cadre pot conține unu sau mai multe dosare întocmite în diferite scopuri: în vederea acceptării statutului de candidat pentru a deveni membru de partid (în anii '50), cu ocazia discutării intrării în rândul membrilor de partid, dosare întocmite pentru numirea într-o altă funcție, în timpul verificării membrilor de partid (noiembrie 1948 – aprilie 1950)¹⁹. Un document poate figura în același dosar de mai multe ori, semnat sau nu de organele de partid. În unele dosare se găsesc acte privind altă persoană, inclusiv părți importante din alte dosare de cadre²⁰. Anumite informații personale care se află în același dosar de cadre, așa cum este el păstrat la Arhivele Naționale, sunt de multe ori contradictorii. Unele dosare conțin o singură filă, și anume o adeverință „pentru completarea carnetului de muncă”, prin care se atestă funcțiile anterioare și funcția din acel moment. Toate aceste adeverințe eliberate în zilele de 2, 12 și 15 iunie 1961 au ca emitent Direcția Organizatorică, Secția Organizațiilor de Partid a CC al PMR, și privesc traseul profesional al unor membri supleanți sau membri plini ai CC al PMR. Sunt prim-secretari regionali/județeni care apar în inventarul fondului CC al PCR – Secția Cadre cu două dosare, cel care conține doar această adeverință și, respectiv, dosarul personal.

Pentru intrările în PMR din anii '50 și de la începutul anilor '60, documente din dosarul personal menționează altă dată de obținere a calității de membru al acestei formațiuni politice. Această „eroare” se datorează condiționării admiterii în PMR numai după efectuarea unui stagiu („candidatură”), de la 6 la 18 luni, în funcție de originea socială a candidatului – profesie – (șase luni pentru „muncitorii

¹⁸ Referatul (de verificare) întocmit de Secția Cadre se redacta atunci când subiectul candida la o funcție de conducere sau de responsabilitate, se afla deja într-o poziție importantă în nomenclatura de partid, urma să plece la studii la Școala Superioară de Partid de pe lângă Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice etc.

¹⁹ Acțiunea de verificare a activului și a membrilor de partid s-a realizat prin funcționarea unei Comisii Centrale de Verificare, a Comisiilor județene și a subcomisiilor de Verificare.

²⁰ Vasile Bărbuleț este titularul unui dosar personal (B/1901), dar mai multe documente, parte a dosarului său de cadre, se regăsesc și în dosarul lui Vasile Bărbulescu (B/1902).

din industria grea și industria mare”²¹. În dosarele studiate, observăm că deseori stagiul în vederea primirii în PMR era depășit, „greșeala” pentru această întârziere aparținând birourilor organizațiilor de bază care aveau sarcina să-și dea acordul. Ulterior, birocrăția PCR a inclus durata de candidatură nu ca simplu stagiul, ci ca vechime ca membru de partid. Cel mai întâlnit exemplu este documentul tipizat *Angajamentul solemn al membrului Partidului Comunist Român*.

Importanța originii sociale este evidentă prin locul și spațiul acordat în chestionarele tipizate care trebuiau completate cu ocazia verificărilor din 1948-1950. Cu acest scop am întâlnit o singură formă de chestionar tipizat (cu mențiunea „A se scrie citeț”). Pe prima pagină în care se aflau datele personale ale subiectului: existau rubrici privind părinții, încadrate într-un chenar negru, ocupând aproape jumătate de pagină. Activistul de partid trebuia să menționeze următoarele informații despre părinți: numele acestora, din ce organizație sau partid au făcut parte (înainte și în momentul verificării) și originea socială. Pentru originea socială erau prevăzute patru subdiviziuni: profesia părinților înainte de 23 august 1944, averea părinților înainte de 23 august 1944, „profesia părinților în prezent” și „averea părinților în prezent”²². În *Chestionarul pentru evidența cadrelor*, document întâlnit în cazul nostru în special în anii '50, pe lângă „ocupația părinților” (punctul 7), figurau rubricile „Starea socială” (în momentul intrării în partid) și „profesia de bază și specialitatea” (punctul 10). La ultima rubrică erau posibile două forme de răspuns: „pe baza studiilor făcute” și „pe baza experienței de muncă”. Punctul 11 conținea rubrica „profesia actuală”²³. În majoritatea acestor chestionare apar și rubricile „starea socială” și ocupația semnatarului. Trecutul celor din jurul activistului era și el important: se cereau informații precise și detaliate nu numai despre rudele de gradul I (părinții), dar și despre alte rude (frați, unchi, mătuși, veri, bunici, cumnați, nași), inclusiv rudele soției. Începând cu a doua parte a anilor '50, datele despre rudele de la gradul al III-lea în sus nu se mai consemnează decât în situații speciale²⁴, unul dintre motive fiind cel financiar²⁵.

Dacă în anii '40-'50 ocupația părinților (înainte și după 23 august 1944) și originea socială erau menționate ca rubrici înainte de statutul profesional și social

²¹ *Rezoluția Plenarei Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român cu privire la rezultatele verificării membrilor de partid și la primirea noilor membri în partid*, în Alina Tudor-Pavelescu, *Politica de cadre ...*, p. 156.

²² Vezi de exemplu: Arhivele Naționale ale României (infra: ANR), fond CC al PCR – Secția Cadre, dos. D/1318 (Constantin Dăscălescu), f. 98 r.

²³ *Idem*, dos. C/1258 (Teodor Coman), chestionar din 1959, f. 47 r; dos. D/781 (Petre Dănică), chestionar din 1956, f. 18 r.

²⁴ *Indicații privind îmbunătățirea muncii de verificare a cadrelor promovate în funcții de răspundere* [1956], în N. Ionescu-Gură, *op. cit.*, p. 367.

²⁵ *Ibidem*, p. 71-72.

al subiectului dosarului, din documentele cercetate observăm că în jurul anului 1960 familia nu mai blochează la fel de mult accesul în PMR/PCR sau chiar ascensiunea politică. De exemplu, în formularele de înregistrare (tipizate) ale „candidatului de partid”, completate la sfârșitul anilor '50, rubrica starea socială figurează înainte de ocupația părinților, însă studiile sau profesia de bază și specialitatea candidatului sunt în continuare, ca poziție în chestionar, în urma întrebărilor despre părinți²⁶. Aceeași situație o regăsim și în chestionarul pentru primirea în rândul candidaților, unde rubrica ocupația acestora în acel moment este înainte de ocupația părinților²⁷ sau în cazul „fișei personale a membrului de partid”, care apare în anii '60. Documentul, completat în momentul „primirii în rândurile membrilor de partid”, cuprinde doar profesia de bază, stagiul în producție (precizat și în chestionarul pentru evidența cadrelor) și „starea socială”²⁸ (ulterior „categoria socială”²⁹), fără mențiuni pe prima pagină privind originea socială și profesia părinților. De această dată, ocupația părinților, fără specificarea statutului social, apare în cadrul penultimei rubrici a chestionarului: „Situația rudelor apropiate (părinți, soț/soție, frați, surori, copii).”³⁰

Neconcordanțele și omisiunile biografice sunt cel mai des întâlnite în cazul profesiei tatălui și, implicit, al originii sociale a subiectului dosarului. Atât pentru membrii de partid responsabili cu verificarea subiectului, cât și pentru acesta, era dificil să emită verdicte și să stabilească originea socială, aspect care putea influența negativ traseul profesional și chiar refuzul primirii în rândul membrilor de partid. Pentru anii '40 și '50 observăm două fenomene interdependente: există tendința ca titularul dosarului să mascheze profesia sau averea părinților, astfel încât să fie inclus într-o categorie socială favorizată în acel moment. Pe de altă parte, Partidul, înțelegând prin acesta instructorii, responsabilii cu verificarea și chiar simplii membri care semnav recomandările cerute, manifesta rigiditate și chiar teamă de a nu greși în identificarea originii sociale și grupului social căruia aparținea cineva. Existau norme privind încadrarea socială, însă, ca și în cazul chiaburilor³¹, în dosarele cercetate, în ceea ce privește țăranii mijlocași observăm clasificări diferite nu numai în funcție de suprafața deținută, ci și de la o epocă la alta și de la o organizație de partid la alta. Nu excludem nici teama candidaților sau a membrilor de partid ca apartenența la categoria țăranilor mijlocași să nu faciliteze la un moment dat includerea într-o categorie socială mai periculoasă, și anume

²⁶ ANR, fond CC al PCR - Secția Cadre, dos. V/98 (Carolică Vasile), mai 1960, f. 20 r.

²⁷ *Ibidem*, f. 22 r.

²⁸ *Ibidem*, dos. C/178 (Aurel Costea), fișă din 1965, f. 3 v.

²⁹ *Ibidem*, dos. C/2078 (Nicu Ceaușescu), fișă din 1971, f. 3 r.

³⁰ *Ibidem*, dos. C/178 (Aurel Costea), fișă din 1965, f. 4.

³¹ Ioana Cîrstocea, *Eșalonul de mijloc al partidului unic – norme și practici de promovare*, în M. Oprea, *Securiștii Partidului*, p. 47.

aceea de „chiaburi”³². Ocupația părinților, în special „profesia” tatălui este cea care determină „originea socială”. În documentele completate de subiectul dosarului (autobiografii, adeziunea, formularul de înregistrare al candidatului de partid, chestionarul pentru primirea în rândul membrilor PMR, chestionarele pentru evidența cadrelor) este precizată o origine socială (părinții) care în acel moment putea fi un argument pentru intrarea în această formațiune politică sau menținerea într-o anumită funcție³³. În special între sfârșitul anilor '40 și începutul anilor '60, în documentele întocmite de subiect, am întâlnit situații în care, prin utilizarea termenului de agricultori, se încerca evitarea încadrării părinților ca țărani mijlocași sau chiaburi. Uneori, în chestionarele ulterioare, semnatarul acestora (viitorul prim-secretar regional/județean) a înlocuit la rubrica „ocupația părinților” termenul de „agricultori” cu cel de „țărani cu gospodărie mică”³⁴ sau a indicat termeni diferiți pentru ocupația părinților înainte și după 23 august 1944³⁵: „agricultori” înainte de 23 august 1944, după această dată „țărani cu gospodărie mijlocie”³⁶ sau „colectiviști.”³⁷

Instrucțiunile după care trebuiau să se ghideze comisiile de verificare au interzis calitatea de membru al PMR nu numai pentru „foști și actuali moșieri, foști și actuali patroni, foști și actuali comercianți etc.”, ci și pentru țărani mijlocași care „nu pot face parte din partidul nostru, unde pot intra numai proletarii agricoli și elemente semi-proletare”³⁸. În același document se preciza: „să nu spunem că excludem pe [țărani] mijlocași, ci să le arătăm că nu pot face față din partidul nostru, dar îi considerăm alături de noi și le propunem să activeze în Frontul Plugarilor.”³⁹ Din cei 913.027 membri de partid verificați, 13,88% figurau cu originea socială de țărani mijlocași, 50,06% țărani săraci,

³² Dennis Deletant semnaleză că, într-o cuvântare rostită la 29 iunie 1952, Gheorghe Gheorghiu-Dej l-a acuzat pe Vasile Luca pentru protejarea a mii de chiaburi, ascunși sub titulatura de țărani mijlocași (*România sub regimul comunist*, traducere de Delia Răzdolescu, ediția a III-a, București, Edit. Fundației Academia Civică, 2010, p. 131.)

³³ Vezi, de exemplu, ANR, fond CC al PCR – Secția Cadre, dos. B/514 (Vasile Bulucea), „țaran mijlocaș” în „Referat” (Organizația de Bază CFR Mișcare, Caransebeș), aprilie 1961, f. 25, f. 29-30, „muncitor CFR”, 1959, f. 68, „muncitor” în *Chestionar pentru primirea în rândul membrilor PMR*, mai 1961, f. 32.

³⁴ *Ibidem*, dos. C/176 (Simion Cotoi), f. 13 (chestionar din 1959), f. 24 (chestionar din 1959).

³⁵ Ioana Cârstocea observă cu temei importanța datei de 23 august 1944 în dosarele de cadre și „obsesia voluntaristă, omniprezentă la ideologii comuniști, care face ca timpul istoric însuși să fie rupt între un ‘înainte’ și ‘după’ evenimentul orginar care este preluarea puterii de către comuniști”, I. Cârstocea, *op. cit.*, p. 46.

³⁶ ANR, fond CC al PCR – Secția Cadre, dos. V/98 (Carolică Vasile), f. 4 (chestionar din 1961).

³⁷ *Ibidem*, dos. P/1145 (Ion Popa), f. 14 v.; dos. P/1536 (Venerica Pătru, născută Topoloiu), f. 27 r.

³⁸ *Sinteză a hotărârilor adoptate în ședința Biroului Politic al Comitetului Central al PMR, privitoare la Instrucțiunile pentru verificarea membrilor de Partid*, 23 septembrie 1948, în Alina Tudor-Pavelescu, *Politica de cadre ...*, p. 64.

³⁹ *Ibidem*.

22,72% cu origine muncitorească, restul de 11,47% fiind încadrați în categoria mic-burgheză (funcționari, intelectuali, meseriași, negustori)⁴⁰. O excludere totală a țăranilor mijlocași membri de partid nu s-a produs. În urma verificărilor din noiembrie 1948 – aprilie 1950 un număr de 19.231 persoane din totalul celor 126.702 membri cu originea socială „țărani mijlocași” (15,18%) au fost excluși din PMR⁴¹, față de doar 10,59% excluși din rândul acelor pentru care Comisiile de verificare au stabilit o origine socială „muncitorească” sau 8,88% în cazul țăranilor săraci. Aceste cifre sunt inferioare altor categorii sociale ale căror membri au fost excluși din PMR: 40,81% țărani chiaburi, 28,54% intelectuali, 27,38% negustori, 22,59% dintre funcționari, 17,96% meseriași⁴². Se observă că originea socială de „chiabur” nu a condus spre o excludere sigură din PMR, însă cu certitudine împiedica în acel moment promovarea în partid. Pentru candidați, neapartenența la pătura muncitorească sau la aceea de „țărani săraci”, în special în prima parte a anilor '50, putea să însemne nu numai prelungirea perioadei de candidatură, ci și o ascensiune dificilă în partid și în stat. Conform Rezoluției Plenarei CC al PMR din iulie 1950 „primirea candidaților în partid se va face în cea mai strictă ordine individuală și nu în grupuri”, muncitorii urmau să formeze în doi-trei ani 60% din numărul noilor membri, în consecință organizațiile de partid ar fi trebuit să accepte candidați, în proporție de 80% elemente muncitorești și 20% elemente aparținând altor categorii sociale⁴³. Acțiunea de verificare nu a schimbat radical poziția socială a membrilor de partid (profesia lor și nu originea socială): procentul muncitorilor a crescut de la 38,5% la 42,5%, iar procentul țăranilor săraci a rămas neschimbat (27,8%)⁴⁴.

Mai ales la sfârșitul anilor '40 și în deceniul următor este maximizată originea socială ca argument pentru intrarea în PMR sau promovarea în funcție, ceea ce conduce la sublinierea prin profesia tatălui a originii muncitorești: „muncitori agricoli”⁴⁵, „țăran muncitor”⁴⁶, „muncitori zidari”⁴⁷, „muncitor

⁴⁰ *Raport statistic cu privire la rezultatele acțiunii de verificare a membrilor Partidului Muncitoresc Român, întocmit la încheierea lucrărilor Comisiei de Verificare, ibidem, p. 90.*

⁴¹ *Ibidem, p. 95.*

⁴² Procente calculate după informațiile disponibile *ibidem, p. 94-95.*

⁴³ *Rezoluția Plenarei Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român cu privire la rezultatele verificării membrilor de partid și la primirea noilor membri în partid, ibidem, p. 156.*

⁴⁴ *Raport prezentat de Constantin Pârvulescu la Plenara CC al PMR, cu privire la rezultatele verificărilor și reprimirea de noi membri în partid, ibidem, p. 125.*

⁴⁵ ANR, fond CC al PCR – Secția Cadre, dos. N/574 (Elena Nae, născută Cristea) [1952], f. 33.

⁴⁶ *Ibidem, dos. D/238 (Miu Dobrescu), referat (Uniunea Tineretului Muncitor – Comitetul Județean Ciuc)1950, f. 25. Un an mai târziu, originea socială a lui Miu Dobrescu devine doar „muncitorească” (Uniunea Tineretului Muncitor – Comitetul Central), f. 29.*

⁴⁷ *Ibidem, dos. B/515 (Maria Bradea), fișă personală de evidență a cadrelor, 1958, f. 87*

ospătar”⁴⁸. Aceste apartenențe declarate la clasa muncitorească nu aparțin numai subiectului dosarului, ci și organelor de partid care redactează diverse documente (referate de verificare, caracterizări etc.) sau sunt întâlnite în recomandări și referințe. Inadvertențe și imprecizii regăsim și în cazul unor prim-secretari în ale căror dosare de cadre, la diferențe mici de timp, sunt menționate informații diferite privind originea socială sau ocupația părinților: „țărani săraci”/„țărani cu gospodărie mică”, „țărani mijlocași”/„țărani cu gospodărie mijlocie”⁴⁹. Începând cu anii '60 înscrierea în PMR/PCR și candidatura într-o funcție importantă pe linie politică și/sau administrativă nu mai sunt influențate negativ dacă la rubrica „origine socială” apar termenii de „țărani mijlocași” sau „țărani cu gospodărie mijlocie” și după cum am văzut, devine esențială biografia aspirantului, și nu a familiei acestuia.

Dacă avem în vedere suprafața de teren arabil deținută de părinții viitorilor prim-secretari în anii '40 (înainte și după 23 august 1944) și după colectivizare, se observă că, cu câteva excepții, multe familii aparțineau mai degrabă categoriei de „țărani săraci”. Ca „țărani mijlocași” (înainte de colectivizare și „întovărășire”) regăsim familii cu 2,47 ha (hectare)⁵⁰, 3,5 ha⁵¹, 3,6 ha⁵², 4 ha⁵³, dar și cu 5 ha⁵⁴, 5,40 ha, 7 ha⁵⁵ sau 14 ha⁵⁶. În câteva dintre exemplele menționate mai sus există documente create de PMR/PCR care încadrează o parte dintre aceste familii în categoria „țărani săraci”. Pe de altă parte, în cadrul categoriei „țărani săraci” sau „țărani cu gospodărie mică” apar și familii cu 3 ha⁵⁷, 3,5 ha⁵⁸, dar și familii fără teren agricol sau cu mai puțin de 1 ha. Aceste diferențe nu pot fi explicate doar prin redactarea acestor documente în perioade diferite sau printr-o mai mare severitate în delimitarea originii sociale în anii '50. Credem că, în cazul instructorilor și

⁴⁸ *Ibidem*, dos. A/9 (Ion Anastasiu), f. 44 r.

⁴⁹ *Ibidem*, dos. B/1901 (Vasile Bărbuleț), „țărani săraci” în 1956 (f. 42 r.), 1958 (f. 22), „țărani mijlocași” în 1959, (f. 12 r.); Dumitru Bejan (B/1935), „țărani săraci” în 1956 (f. 2 r.), „țărani mijlocași” în 1962 (f. 148); Nicolae Bușui (B/513, vol. II), „țărani cu gospodărie mică” în 1960 (f. 2), „țărani cu gospodărie mijlocie” în 1962 (f. 31 r.); Ion Savu (S/427), „țărani săraci”, 1957 (f. 9 r.), „țărani mijlocași”, 1961 (f. 2 r.) etc. Un exemplu opus ne este furnizat în dosarul de cadre al lui Nicolae Hurbeanu (H/183), acesta având originea socială de „țăran mijlocaș” în „Caracterizare”, Sectorul Cadre, Orașul Stalin din 21 octombrie 1960 (f. 28), „țărani săraci” în „Referat de investigații”, Ministerul Afacerilor Interne, Direcția Regiunea Stalin, cu mențiunea „strict secret” din data de 31 octombrie 1960 (f. 46);

⁵⁰ *Ibidem*, dos. B/513 (Nicolae Bușui), f. 31 r.

⁵¹ *Ibidem*, dos. S/427 (Ion Savu), f. 3.

⁵² *Ibidem*, dos. B/1902 (Vasile Bărbulescu), f. 30 r.

⁵³ *Ibidem*, dos. D/240 (Constantin Dinu), f. 60 r.

⁵⁴ *Ibidem*, dos. O/119 (Cornel Onescu), f. 28.

⁵⁵ *Ibidem*, dos. B/1904 (Radu Bălan), f. 13.

⁵⁶ *Ibidem*, dos. P/1536 (Venerica Pătru, născută Topoloiu), f. 29 r.

⁵⁷ *Ibidem*, dos. C/1258 Teodor Coman, f. 47 r.

⁵⁸ *Ibidem*, dos. C/176 (Simion Cotoi), f. 24, dos. P/1532 (Gheorghe Pană), f. 4.

responsabililor cu redactarea notelor de relații, de verificare a candidaților sau a membrilor de partid, se poate vorbi și de înțelegere sau dimpotrivă de intransigență. De altfel, fără a fi totuși o regulă, observăm că atunci când subiecții dosarului completează formulare și chestionare, ei sunt mai puțini riguroși și tind să se includă în categoriile favorizate de regim, „muncitori” și „țărani săraci”. O particularitate pe care o întâlnim în unele dintre dosarele studiate, inclusiv în referatele de verificare realizate de către instructorii CC al PMR/PCR constă în menționarea la mamă a „profesiei” de casnică. Chiar dacă familia locuia în mediul rural și se ocupau amândoi cu agricultura, soțul figura ca agricultor, țăran cu gospodărie mică/mijlocie, iar soția doar casnică⁵⁹.

Criteriile de integrare într-o categorie sau alta de proprietari agricoli pot varia și în funcție de perioada analizată. De exemplu, Venerica Topoloiu (născută la 21 mai 1940), prim-secretar al județului Vâlcea (aprilie 1984 – iunie 1989), ar fi avut pentru începutul anilor '50 o origine socială care ar fi exclus posibilitatea acceptării ca membru al PMR. Pentru faptul că au posedat suprafața de 14-17 hectare și un darac de lână, părinții săi au fost încadrați până în 1956 în categoria „chiaburi”, moment în care au donat 10 hectare⁶⁰, devenind colectivști. În 1960, alături de alte rude⁶¹, tatăl ei figura încă la Sfatul Popular comunal ca făcând parte din „categoria socială de chiaburi”⁶². Formularul de înregistrare pentru „candidatură” al Venericăi Topoloiu (căsătorită Pătru) menționa la ocupația părinților „țărani mijlocași” înainte de 23 august 1944 și „țărani” după această dată, fără alte precizări privind averea⁶³. Aceste mențiuni apar și în autobiografia sa din aceeași perioadă. În cazul rudelor, Venerica Topoloiu (viitoare Pătru) a precizat exact suprafața arabilă pe care aceștia au posedat-o înainte și după 23 august 1944. Motivația oficială a omiterii unor informații privind averea părinților era aceea că viitorul prim-secretar al județului Vâlcea nu avea date despre tatăl său, deoarece părinții erau despărțiți din 1940 (din anul nașterii sale), mențione ce a atras sublinierea acestui pasaj de către activiștii care i-au verificat autobiografia⁶⁴. La data depunerii cererii pentru a deveni „candidat de partid” părinții Venericăi Topoloiu erau despărțiți, cel de-al doilea soț al mamei (recăsătorită în 1946) era „funcționar MAI Penitenciar Pitești” (până în 1961). Comitetul Raional Drăgănești-Olt, unde Venerica Topoloiu își depusese dosarul de candidatură, a trimis o cerere Sectorului Carnet din cadrul Comitetului de Partid Potcoava pentru

⁵⁹ De exemplu, *ibidem*, dos. V/98 (Carolică Vasile), referat de verificare din 1961 („tata Vasile Teodor țăran mijlocaș cu o suprafață de 2,5 ha, mama Vasile Nedelea de ocupație casnică”) f. 5;

⁶⁰ *Ibidem*, dos. P/1536 (Venerica Pătru, născută Topoloiu), f. 29.

⁶¹ *Ibidem*, f. 30.

⁶² *Ibidem*, f. 57.

⁶³ *Ibidem*, f. 41 r.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 45.

obținerea de informații privind comportarea acesteia în comună, dacă menținea relații cu tatăl și date „privind tatăl, bunicul și un unchi din partea tatălui, primar legionar”⁶⁵. Conform informațiilor instructorilor PMR, Venerica Topoloiu locuise în aceeași comună cu tatăl său până în 1954⁶⁶.

După cum am subliniat deja, sunt perceptibile nesiguranța sau omisiunea candidatului sau a membrului de partid în privința indicării profesiei părinților săi, a averii acestora și implicit a originii sociale, dublate și de rigiditatea organelor PMR. Cel care depunea dosarul pentru a deveni candidat sau membru al PMR/PCR era atent la ceea ce menționa la aceste rubrici, orice greșeală putând duce la o încadrare socială nedorită. Tatăl lui Gheorghe Tănase (prim-secretar al Comitetului județean Vaslui, 1968-1979, Ialomița, 1982-1987 și Bacău, 1987-1989), decedat în 1940, deținea funcția de „aprod” (în alte surse, „om de serviciu”) la tribunal. În adeziunea pentru a deveni membru PCR (noiembrie 1947), Gheorghe Tănase a trecut la rubrica „originea socială (ce profesiune au părinții)” profesia de „muncitori (decedați)”⁶⁷, iar în autobiografia redactată pentru aceeași ocazie, tatăl era de profesie muncitor, iar mama casnică⁶⁸. În chestionarul pentru evidența cadrelor din timpul verificărilor din 1949, Gheorghe Tănase a menționat la profesia părinților înainte de 23 august 1944: „om de serviciu, Curtea de Apel Galați.”⁶⁹ Originea socială muncitorească a lui G. Tănase este precizată și în alte documente din anii '50 (fișa personală, chestionar, autobiografie, caracterizare) prin profesia tatălui, muncitorească (cu precizarea „necalificată”, sau „manuală”). O caracterizare a Comitetului orășenesc București din 10 martie 1953 menționează la rubrica origine socială faptul că tatăl lui G. Tănase a fost hamal în port, apoi om de serviciu/aprod la Curtea de Apel Covurlui⁷⁰. Începând cu aprilie 1956 în (auto)caracterizările succesive ale lui Tănase nu mai este menționată originea socială muncitorească, ci profesia tatălui: aprod sau om de serviciu⁷¹. Grija lui Gheorghe Tănase în indicarea profesiei tatălui este explicabilă prin faptul că funcția de aprod la Tribunal era încadrată în categoria de „mic funcționar” și putea din greșeală sau nu să fie asimilată de către birocrăția PMR ca „mic burgheză”⁷², cum de altfel s-a și întâmplat în 1951⁷³. Gheorghe Tănase a

⁶⁵ *Ibidem*, f. 56.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 61.

⁶⁷ *Ibidem*, dos. T/408 (Gheorghe Tănase), f. 87 r.

⁶⁸ *Ibidem*, f. 88 r.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 82 r.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 93.

⁷¹ *Ibidem*, f. 47-48.

⁷² În 1950, în categoria „mic-burgheză” erau încadrați funcționarii, intelectualii, meseriașii și negustorii, *Raport statistic cu privire la rezultatele ...*, p. 94.

⁷³ Vezi caracterizarea lui Gheorghe Tănase, PMR – Raionul Tudor Vladimirescu, Sectorul Verificări, document redactat la mașina de scris, unde ca origine socială figura „mic burgheză”, mențione tăiată și corectată cu cerneală albastră prin aceea de „muncitori”. O altă fișă personală, care are același autor, menționează originea socială „mic burgheză (aprod)” și este redactată la câteva luni după primul document, ANR, fond CC al PCR - Secția Cadre, dos. T/408 (Gheorghe Tănase), f. 99, 102.

rezolvat divorțând o altă eventuală pată la dosar, care ar fi putut să-l împiedice să avanseze. Astfel, instructorul Aurel Crețu, șef al Sectorului Verificări București al PMR, îl prezenta pe „tovarășul Tănase” în cuvintele următoare: „căsătorit din 1949 până în toamna anului 1952 când a divorțat pentru că soția lui îi făcea greutăți fiind educată într-un spirit burghez de tatăl lui [sic!] care a fost cârciumar.”⁷⁴ Dificultatea încadrării unei profesii care presupunea un serviciu public înainte de 1944 este perceptibilă și pentru candidații și membrii de partid copii de învățători. Datorită părinților, Elena Verona Burtea (prim-secretar al Comitetului județean Vâlcea între iunie și decembrie 1989) a fost încadrată ca având o origine socială „mic burgheză”, deși la data verificării, în 1959, părinții ei erau pensionari⁷⁵. Până în acest stadiu al cercetării nu am întâlnit niciun prim-secretar fiu de preot.

Un alt exemplu este cel al lui Cornel Pacoste, considerat ca având origine socială de „funcționar” sau „mic burgheză”⁷⁶. Tatăl său fusese contabil și casier la Prefectura județului Gorj, iar între 1929 și 1939 făcuse politică liberală, îndeplinind funcția de primar al comunei Peșteana-Vulcan (1932-1936)⁷⁷. Totuși în cazul lui Cornel Pacoste, pericolul era mult mai mic, deoarece în anii '60 cerințele unei origini sociale sănătoase scăzuseră mult. De altfel, Nicoleta Ionescu-Gură notează că „spre sfârșitul anilor '50, în condițiile în care în opinia conducerii partidului restaurarea capitalismului nu mai era posibilă, în verificarea cadrelor s-a trecut accentul de pe trecutul politic al familiei pe *faptele și meritele proprii* ale persoanelor, pe contribuția concretă pe care o aduceau acestea în construirea socialismului”⁷⁸.

În cazul părinților care locuiau în mediul rural și aveau ca ocupație principală agricultura, la rubrica averea familiei nu erau întotdeauna menționate casele și dependențele acestora și există puține date privind suprafața, numărul camerelor, materialul din care erau construite. De asemenea, sunt puține precizări despre averea mobilă a candidatului/membru de partid⁷⁹ și (sau) a familiei sale. Am menționat deja că nu avem dosare de cadre cu informații suficiente decât pentru o parte a prim-secretarilor regionali/județeni. Totuși, pentru mediul rural doar în cazul familiei lui Ion Dincă la rubrica „averea părinților” sunt menționate succesiv în aproape toate documentele de la dosar atât averea imobiliară („una casă cu 3 odăi”, care se adaugă hectarului și jumătate de teren arabil), cât și șeptelul:

⁷⁴ *Ibidem*, f. 94.

⁷⁵ *Ibidem*, dos. B/590 (Elena-Verona Burtea), f. 37.

⁷⁶ *Ibidem*, dos. P/1531 (Cornel Pacoste), f. 26, f. 43

⁷⁷ „Constatare despre Pacoste Gh. Constantin ...”, PMR, Comitetul raional Târgu-Jiu, *ibidem*, f. 17.

⁷⁸ N. Ionescu-Gură, *op. cit.*, p. 71.

⁷⁹ După 1956 nu se mai cer dovezi de la Sfatul Popular cu privire la avere, vezi *Indicații privind îmbunătățirea muncii de verificare a cadrelor promovate în funcții de răspundere*, *ibidem*, p. 367.

„una vacă cu vițel, 7 sau 8 oi” înainte de 23 august în 1944 și respectiv „una vacă cu doi viței și 4 oi” (în decembrie 1949). Ion Dincă, într-un chestionar pentru evidența cadrelor, semnat în ziua de 11 iulie 1958 la ocupația părinților înainte de 23 august 1944 a menționat o variantă ușor modificată: „țăran sărac cu 89 ari pământ. Între anii 1939-1947 muncitor necalificat la Fabrica Nitramonia Făgăraș.”⁸⁰ Într-o autobiografie din 1958, la averea părinților, celor 89 de ari s-a adăugat și „casa bătrânească cu 2 camere”⁸¹, și nu cu trei „odăi”, ca în chestionarul din 1949 al Comisiei de Verificare⁸². O caracterizare a soldatului Dincă, redactată în septembrie 1948, menționa la „starea socială” a părinților: „în-afară de pământ, 1 casă cu 3 camere, mobilă, 3 vite mari și 2-3 oi.”⁸³ Rigoarea din 1948-1949 din timpul verificărilor tuturor membrilor de partid se datorează probabil temerii lui Ion Dincă de a nu fi acuzat de minciună sau omisiune într-un moment socotit dificil și nesigur, temere dublată poate de cerințe clare ale superiorilor direcți. Este puțin probabil ca în nouă ani casa bătrânească a lui Ion Dincă să fi pierdut o cameră. Aceeași atenție o identificăm și în alte dosare personale studiate și este specifică mai ales pentru anii 1948-1950 în timpul verificării membrilor de partid. Ceea ce contează pentru PMR în mediul rural este mai puțin casa proprietate personală și mai mult terenul arabil la care se adaugă proprietăți imobiliare sau bunuri mobile producătoare de venit: darac lână⁸⁴ sau atelier de fierărie⁸⁵. Încadrarea într-o categorie nedorită de chiabur sau chiar de țăran mijlocăș se face în general doar în funcție de suprafața terenului arabil, fără să se aibă în vedere numărul membrilor de familie, localizarea terenului, solul, ce se cultivă pe acesta și profitabilitatea culturilor. O modalitate de a ascunde cât de mare era averea imobiliară consta în menționarea doar a terenului arabil, cum s-a întâmplat în cazul lui Mihai Topoloiu, tatăl Venericăi Pătru („17 hectare, din care teren arabil 13,80”)⁸⁶, sau al averii părinților lui Gheorghe Stoica, care în anumite chestionare nu a inclus și viile (0,5 ha)⁸⁷.

În puține cazuri, în special pentru anii '70-'80, în documentele întocmite de Secția Cadre a CC al PCR există mențiuni privind averea imobiliară și bunuri

⁸⁰ ANR, fond CC al PCR - Secția Cadre, dos. D/239 (Ion Dincă), f. 18 r.

⁸¹ *Ibidem*, f. 22 r.,

⁸² *Ibidem*, f. 64 r.

⁸³ *Ibidem*, f. 110.

⁸⁴ *Ibidem*, dos. P/1536 (Venerica Pătru, născută Topoloiu), f. 27 r., f. 29.

⁸⁵ *Ibidem*, dos. M/211 (Nicolae Mihai), f. 51 r.

⁸⁶ *Ibidem*, dos. P/1536 (Venerica Pătru, născută Topoloiu), Comitetul Raional Potcoava, regiunea Pitești, 1 aprilie 1960, f. 67.

⁸⁷ *Ibidem*, dos. S/280 (Gheorghe Stoica), 1,5 hectare pământ arabil în *Chestionar pentru primirea în rândul candidaților PMR* (1955), f. 72; 1,5 hectare pământ arabil și 0,50 teren viticol în *Autobiografie* (nedată, probabil 1954-1955), f. 70 v.; 2 hectare în *Fișă personală de evidență a Cadrelor* (1962), f. 12, *Autobiografie* (1959), f. 35, *Referat de verificare* (1959), f. 14 v.; dar și 2,5 hectare în *Chestionar pentru primirea candidaților în rândul membrilor PMR* (1957), f. 49.

mobile (autovehicule) ale prim-secretarilor județeni. Cu siguranță, aceste date sunt incomplete, mai ales dacă ne referim la autovehicule proprietate personală. Pe lângă deținători de autovehicule românești (Dacia 1300⁸⁸), se aflau și prim-secretari proprietari de autoturisme fabricate în străinătate (în URSS), dar și în Occident, ca în cazul lui Paraschiv Benescu, prim-secretar al Comitetului județean Galați (1978-1985), proprietar în 1979 al unui autoturism Mercedes 220 D⁸⁹, model fabricat între 1968 și 1976⁹⁰.

Autobiografiile membrilor PMR/PCR constituie o sursă semnificativă pentru observarea modului în care este construit și evoluează discursul autobiografic. În acest demers ne este util conceptul de „autobiografie de instituție” („autobiographie d’institution”)⁹¹ al cercetătorilor francezi Bernard Pudal și Claude Pannetier. Astfel, „autobiografia redactată la cererea responsabililor de cadre este un rit de instituție care anulează simbolic separarea vieții private de cea publică, în favoarea instituției”, „secretul privat devenind un secret de instituție, participând la construirea unei frontiere între *ei* și *noi*, între *în interior* și *afară*”⁹². De asemenea, „autobiografia de instituție” este și un demers psihologic, social și politic auto-critic⁹³. Pe de altă parte, dacă avem în vedere că autobiografiile sunt redactate de regulă atunci când autorul cere sau așteaptă ceva (admiterea în partid, promovarea, accesul la școlile de partid etc.), pentru a legitima acțiunile sale, pe scurt pentru a se apăra de posibile acuzații, aceste texte pot fi considerate nu numai o carte de identitate⁹⁴, ci și o scrisoare de intenție sau de motivație. Autorul pe de-o parte încearcă – respectând normele impuse de către comanditar – să îndeplinească o cerință obligatorie, iar pe de altă parte poate valoriza calitățile sale profesionale și umane, inclusiv cele moștenite (de exemplu originea socială), sau, dimpotrivă, poate atenua decizii care nu i-au aparținut și nu ar fi putut să le influențeze (alegerea politică a părinților săi ș.a.). Dacă o scrisoare de motivație are rolul de a atrage atenția, autobiografia trebuie să demonstreze că traseul biografic al semnatarului acesteia și al familiei sale a fost unul ‘normal’, încadrat în șabloanele cerute de PMR/PCR (fără simpatii politice înainte de 1944, exceptând mișcările de stânga; origine socială „sănătoasă” etc.). Asemenea scrisorii de motivație, autobiografia trebuie să

⁸⁸ *Idem*, dos. A/397 (Haralambie Alexa), 1987, f. 1; dos. B/1612 (Petre Blajovici), 1979, f. 1.

⁸⁹ *Idem*, dos. B/524 (Paraschiv Benescu), f. 1.

⁹⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Mercedes-Benz_W115, adresă accesată în data de 20 noiembrie 2012.

⁹¹ Claude Pannetier, Bernard Pudal, *Écrire son autobiographie (les autobiographies communistes d’institution, 1931-1939)* (infra: C. Pannetier, B. Pudal, *Écrire son autobiographie...*), „Genèses”, nr. 23, iunie 1996, p. 53-75; *Idem*, *La ‘vérification’ (l’encadrement biographique communiste dans l’entre-deux-guerres)*, „Genèses”, nr. 23, iunie 1996, p. 145-163.

⁹² C. Pannetier, B. Pudal, *Écrire son autobiographie...*, p. 59.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ I. Cârstocea, *op. cit.*, p. 52.

exprime printre rânduri că postulantul merită să fie membru de partid sau merită să fie promovat. De regulă, printre rânduri, nu lipsește nici prezentarea argumentelor care îl recomandă ca membru de partid sau într-o anumită poziție în Partid sau în Stat. Dacă în prezent, în momentul depunerii aplicației sau a unui interviu de angajare, candidatului i se cere să prezinte și punctele sale slabe, care pentru mai multe șanse de reușită trebuie să pară pentru angajator calități, puncte forte, și autocritica trebuia să aibă un rezultat asemănător. „Completarea la autobiografie” este cerută pentru promovare, în timpul funcționării Comisiilor de Verificare, atunci când candidații sau membrii de partid nu au fost expliți și există semne de întrebare sau atunci când Partidul are nevoie de informații suplimentare pentru a verifica delatările, calomniile sau reclamațiile. Omisiunea unui timp cronologic nesemnificativ sau voit neimportant pentru autor, ca de exemplu perioada școlară sau perioada militară, atrage semne de întrebare din partea activiștilor de partid, care pot cere lămuriri suplimentare autorului, dar și acelora care l-au cunoscut.

Referatul de cadre și referatul de verificare întocmite de Secția Cadre a CC al PCR conțin informații biografice nu numai despre subiect, ci și despre soție și copii. Chiar dacă nu avem dosare personale pentru totalitatea prim-secretarilor regionali/județeni și nu putem indica procentaje pertinente, se observă că o parte semnificativă a soțiilor prim-secretarilor sunt casnice sau pensionate medical, renunțând la slujbele anterioare, în special atunci când soțul a fost mutat într-un post de conducere și/sau în altă regiune.

În dosarele personale, informațiile negative, privind deficiențe de comportament social, apar mai ales la începutul carierei politice și se referă mai mult la „aplecarea la băutură”⁹⁵. Atunci când subiectul dosarului nu se face vinovat de „slăbiciuni omenești”, instructorii de partid sau cunoștii pot sublinia acest aspect pozitiv, de multe ori asocierea fiind uimitoare. Într-o „referință” din 1954 semnată de o persoană din comuna sa natală, Tudor Postelnicu era caracterizat astfel: „Nu e bețiv, nu e afemeiat [paragraf] Nu practică jocuri de noroc. Nu a fost legionar și nici simpatizant. Profesia de bază e strungar.”⁹⁶

Documentele redactate de activiștii de partid (recomandări, referințe, referate ale biroului organizației de bază, caracterizări etc.) conțin numeroase aprecieri negative privind subiecții dosarelor cercetate. Constantele de caracter întâlnite în dosarele de cadre ale viitorilor prim-secretari ai comitetelor regionale/județene, dar

⁹⁵ ANR, fond CC al PCR – Secția Cadre, dos. B/524 (Paraschiv Benescu). În referatul de verificare întocmit de Secția Cadre a CC al PCR în ianuarie 1974, se preciza că în anii '50, când a fost responsabil al brigăzilor de muncă voluntară la Șantierul Complexului sportiv „23 August”, P. Benescu „se antrena cam des la băutură, fapt pentru care a fost criticat de mai multe ori”, f. 2 v. Menționăm și învinuirile aduse lui Teodor Coman de către un coleg de școală (Miron Olteanu) că, în perioada petrecută la studii în străinătate (la Moscova), era „bun la băutură” și a fost „bănuț de furt” (*Idem*, C/1258, f. 127-130).

⁹⁶ *Ibidem*, dos. P/1755 (Tudor Postelnicu), f. 48.

și ale câtorva în funcție sunt îngâmfarea⁹⁷, nervozitatea⁹⁸, încăpățânarea⁹⁹, unii fiind caracterizați prin toate aceste trei deficiențe¹⁰⁰. Începând cu a doua jumătate a anilor '60, recomandările, referințele, aprecierile, referatele privind subiecții noștri sunt rareori negative. Pe de altă parte, documentele din dosarele de cadre care privesc activitatea prim-secretarilor regionali/județeni sunt de cele mai multe ori pozitive, indiferent că vorbim de aprecieri ale organizației de bază, procese-verbale al adunărilor de partid județene („adunarea generală extraordinară a organizației de bază activ PCR”) pentru desemnarea de candidați pentru organele centrale de partid, referate „de verificare”, referate de cadre. Calitățile unui prim-secretar trebuiau să fie atât profesionale, cât și umane: „cunoașterea problemelor cu care se confruntă comuniștii, colectivele de oameni ai muncii”, „calități organizatorice, dinamism, spirit militar revoluționar ... inițiativă și putere de muncă”, deplasare în teren, hărnicie, modestie și corectitudine¹⁰¹. Deși sunt puțin numeroase, din dosarele personale ale prim-secretarilor regionali/județeni nu lipsesc delatiunile: scrisori – anonime sau nu –, prin care se aduc acuzații activității profesionale, comportamentului în această funcție sau privind sprijinirea unor persoane „necinstite”¹⁰².

Studierea dosarelor de cadre ale unor membri ai elitei comuniste constituie o modalitate prin care înțelegem atât funcționarea și controlul exercitat de un regim politic, cât și structura autobiografică a membrilor nomenclaturii comuniste. Chiar dacă numeric nu constituie un procent numeros și nu pentru toți prim-secretarii regionali/județeni dispunem de un dosar personal în fondul CC al PCR – Secția Cadre, cercetarea acestor documente ne ajută să înțelegem cine erau membrii elitei comuniste, ce caracteristici sau episoade din biografia lor îi favorizează la ascensiune și, de ce nu, cum se raportau ei, în diferite perioade de timp, la cerințele Partidului. Eșantionul ales este unul particular: prim-secretarii Comitetelor regionale/județene ale PMR/PCR, o bună parte dintre aceștia, mai ales după 1965, fiind membri (supleanți sau plini) ai CC și (sau) membri ai guvernului. Dincolo de această excepționalitate, regăsim membri ai PMR/PCR care au la rândul lor „pete la dosar” și apropiați ai regimului care în anii '70-'80, din diverse motive au fost excluși din sistem. Pierderea funcției de prim-secretar regional pentru abateri, abuzuri, slabă conducere se produce mai ales în anii '50, însă pentru mulți dintre

⁹⁷ *Ibidem*, dos. A/19 (f. 6), B/1904 (Radu Bălan), f. 6 ; dos B/1934 (Iosif Banc), 1952, f. 16, 1953, „tendință spre îngâmfare”, f. 88; dos. D/1318 (Constantin Dăscălescu), f. 155; dos. M/1697 (Virgil Marcoșan), f. 19; dos. P/1755 (Tudor Postelnicu), f. 6 etc.

⁹⁸ *Ibidem*, dos. A/14 (Alec Dumitru), f. 6; dos. S/277 (Costică Stoica), 1966, f. 4.

⁹⁹ *Ibidem*, dos B/1934 (Iosif Banc), f. 50.

¹⁰⁰ *Ibidem*, dos. B/1935 (Dumitru Bejan), caracterizare, Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”, 1961, f. 153.

¹⁰¹ *Ibidem*, dos. A/3 (Pavel Aron), f. 1-2.

¹⁰² De exemplu, în dosarul de cadre al lui Iosif Banc există două scrisori anonime privind activitatea sa în calitate de prim-secretar, cât și a subordonaților săi din Comitetul de Partid al regiunii Mureș-Autonomă Maghiară, *Ibidem*, dos. B/1934 (Iosif Banc), f. 10 și f. 11-14.

aceștia, în special cei care au dispărut din nomenclatura PMR/PCR nu avem dosare personale. Căderile în dizgrație ale unor prim-secretari are loc în perioada 1968-1989, însă este mascate prin sistemul rotației cadrelor, și nominalizarea în funcții de conducere cu rol decorativ, prin numirea ca ambasador în state puțin importante pe harta relațiilor internaționale sau prin trimiterea în „câmpul muncii” pe funcții cu responsabilitate redusă.